

Legal requirements for publication of oral history interviews in the cyberspace

Paymaneh Salehi¹ | Golamreza Azizi²

**GANJINE-YE
ASNAD**
Historical Research &
Archival Studies Quarterly

Abstract:

Purpose: This paper discusses legal requirements for online publication of oral history interviews.

Method and Research Design: Issues relating to the publication of oral history interviews were identified from library resources. Then the websites of the Miller Archival Center, National Archives of Singapore, University of Harvard, NASA Oral History Center, and the National Archives of Iran were checked for their regulations regarding the publication records of oral history documents.

Findings and Conclusion: The considerations with regard to the carrying out and publication of interviews are important: The narrator must be made aware of the purpose of the interview; legal issues should be mentioned at the beginning of the interview, seeking the permission of the narrator for releasing the content of the interview on the web, complying with the ethical issues, familiarity of those responsible for electronic publication with databases and having a policy statement before release.

Keywords:

Oral History; Legal Issues; Publication; Interviews.

1. MA., Persian Language and Literature,
National Library and Archives of Iran,
Tehran, I. R. Iran,

(Corresponding author)
pe_salehi@yahoo.com

2. MA, Ancient Iranian Language and
Culture; Senior Researcher, National
Library and Archives of Iran, Tehran,
I. R. Iran

greazizi@gmail.com

Copyright © 2019, NLAI (National
Library & Archives of I. R. Iran). This
is an Open Access article distributed
under the terms of the Creative Commons
Attribution 4.0 International,
which permits others to download this
work, share it with others and adapt
the material for any purpose.

Ganjine-Ye Asnad

«113»

Peer-reviewed Journal | National Library & Archives of I. R. Iran, Archival Research Institute

ISSN: 1023-3652 | E-ISSN: 2538-2268

Digital Object Identifier(DOI): 10.22034/ganj.2019.2342

Indexed by Google Scholar, Researchgate, ISC, SID & Iran Journal | <http://ganjineh.nlai.ir>

Vol. 29, No. 1, Spring 2019 | pp: 110-141(32) | Received: 3, Jan. 2019 | Accepted: 10, Mar. 2019

Archival studies

فصلنامه تحقیقات تاریخی
و مطالعات آرشیمی

الزام‌های حقوقی انتشار مصاحبه‌های تاریخی شفاهی در فضای مجازی^۱

پیمانه صالحی^۲ | غلامرضا عزیزی^۳

چکیده:

هدف: شناسایی جنبه‌های حقوقی انتشار مصاحبه‌های حاصل از تاریخ شفاهی در فضای مجازی.

روش/ رویکرد پژوهش: مسائل حقوقی انتشار مصاحبه‌ها در فضای مجازی با مطالعه منابع موجود شناسایی و تشریح شده است. سپس قوانین مربوط به استفاده از اسناد تاریخ شفاهی در پایگاه‌های اطلاعاتی مراکز آرشیوی، شامل مرکز آرشیوی میلر، آرشیو ملی سنگاپور، دانشگاه هاروارد، تاریخ شفاهی ناسا، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران بررسی شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: در گردآوری مصاحبه‌ها و انتشارشان در فضای مجازی رعایت این نکات اهمیت دارد: آگاهی راوی از اهداف مصاحبه، یادآوری مسائل حقوقی در ابتدای ضبط مصاحبه، کسب اجازه از راوی برای انتشار مصاحبه در فضای وب، توجه به رعایت نکات اخلاقی در انتشار مصاحبه‌های برخط، آشنایی متصدیان نشر الکترونیکی با پایگاه‌های داده و نیز تدوین سیاست‌گذاری مناسب پیش از نشر منابع.

کلیدواژه‌ها:

تاریخ شفاهی؛ مصاحبه؛ فضای مجازی؛ وب؛ تکالیف حقوقی.

۱. نوشتار پیش‌رو مستخرج از طرح پژوهشی مصوب شورای پژوهش سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران با عنوان «مسائل حقوقی مصاحبه‌های تاریخی شفاهی» تهیه شده است. طرح مذکور در سال ۱۳۹۶ با نظارت علمی آقای غلامرضا عزیزی در پژوهشکده اسناد اجرا شده است.

۲. کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

pe_salehi@yahoo.com

۳. عضو هیئت علمی پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، تهران، ایران

greazizi@gmail.com

گنجینه اسناد

«۱۱۳»

فصلنامه علمی | سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران - پژوهشکده اسناد

شاپا(چاپی): ۱۰۲۳-۳۶۵۲ | شاپا(الکترونیکی): ۲۵۳۸-۲۲۶۸

شناسانه برمود رقمی (DOI): ۱۰.۲۲۰۳۴/ganj.۲۰۱۹.۲۳۴۲

نمایه در Researchgate, Google Scholar, SID, ISC و ایران ژورنال | <http://ganjineh.nlai.ir>

سال ۲۹، دفتر ۱، بهار ۱۳۹۸ | صص: ۱۱۰-۱۴۱ (۳۲)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۳ | تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۱۹

مطالعات آرشیوی

www.SID.ir

مقدمه و طرح موضوع

اصطلاح تاریخ شفاهی دو معنا دارد. در یک معنا به مصاحبه با مردم و ضبط گفته‌های آنان می‌پردازد تا با کمک اطلاعات انباشته در ذهن آنان (خاطرات‌شان) از گذشته سردرآورد. تاریخ شفاهی هم‌چنین محصول همان مصاحبه نیز هست که در قالب گزارش روایی از رویدادهای گذشته متجلی می‌شود. پس تاریخ شفاهی، هم شیوه‌ای پژوهشی است (وسیله‌ی اجرای تحقیقات) و هم ماحصل فرایند پژوهش است؛ به بیان دیگر، ترکیبی از عمل ضبط و سند برآمده از این عمل است.

علاوه بر این، تاریخ شفاهی، تکنیک پژوهشی نوینی است که به کمک آن، اطلاعات تاریخی فراوانی از رویدادها و شکل‌گیری نهادها و مؤسسه‌ها به دست می‌آید. ارزش اطلاعات فراهم آمده در تاریخ شفاهی به این است که دسترس‌پذیر و قابل استفاده باشد؛ چه برای افراد عادی و چه برای پژوهش‌گران. پس محتوای مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، پس از اتمام مصاحبه، باید در چارچوب و قالبی معقول و مقبول در دسترس مخاطبان قرار گیرد. این محتوا پیش از آنکه منتشر شود (چاپی/الکترونیکی) باید در قالب کاری علمی درآید و اصول مترتب بر متون علمی و پژوهشی در آن رعایت شود.

اکنون با ظهور نظام‌های اطلاعات دیجیتال، داده‌ها در شکل‌ها و قالب‌های گوناگون قابل دسترس شده‌اند و این مهم، نیازمند ابعاد تازه‌ای از برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی اطلاعات است (جمالی مهموئی، ۱۳۸۵، ص ۱۸۳). «در دنیای امروز که با معرفه‌ها و ویژگی‌هایی از جمله حذف فاصله‌ها و ذخیره و پردازش دیجیتال شناخته می‌شود، خدمات‌دهی به یک سیستم خاص تحویل مدرک محدود نمی‌شود و نقش نرم‌افزارها در این نظام، روزبه‌روز افزایش می‌یابد» (مانجوناتا و شیوالینگا، ۱۳۸۵، ص ۱۴۲)؛ بنابراین دسترسی به وب در دنیای دیجیتال کنونی ضروری است.

در سال‌های اخیر انتشار منابع تاریخ شفاهی در حوزه نظری و نیز نشر آثاری در زمینه پژوهش‌های حاصل از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در فضای مجازی و به صورت الکترونیکی رونقی چشمگیر یافته است؛ بنابراین شناسایی پدیده‌آوردندگان در تاریخ شفاهی و تفکیک و ایجاد تعادل بین حقوق مادی و معنوی آنان و نیز تعهدات آنها به اطلاعات گردآوری شده از طریق مصاحبه، به یکی از دغدغه‌های پژوهش‌گران این حوزه تبدیل شده است.

باتوجه به مطالب پیش گفته، پژوهش حاضر در پی دستیابی به اهداف زیر است:
- بررسی تأثیر گسترش صفحات وب در تعامل با قوانین حاکم بر حق مؤلف و مالکیت فکری؛

- استنتاج و دسته‌بندی نکات حقوقی موجود در نشر الکترونیکی خروجی‌های مرتبط با فرایند تاریخ شفاهی؛
- بیان نکات اخلاقی و حفظ حریم خصوصی در نشر مصاحبه‌های برخط؛
- عرضه تدابیری برای رعایت حق نشر و کپی‌رایت در انتشار متون تاریخ شفاهی در صفحات وب؛
- پژوهش در زمینه استانداردهای رعایت‌شده در مراکز آرشیوی برای انتشار منابع تاریخ شفاهی در فضای مجازی.

پرسش‌های پژوهش

- پژوهش حاضر در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است:
۱. تفکیک نکات حقوقی مرتبط با انتشار مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در صفحات وب، به چه صورت امکان‌پذیر است؟
  ۲. مجریان طرح‌های تاریخ شفاهی چه وظایفی را در زمینه آشناکردن مصاحبه‌شوندگان با حقوق قانونی‌شان برعهده دارند؟
  ۳. آیا آشنایی متصدیان انتشار دیجیتال منابع با کارکردهای اینترنت و نظام‌های اطلاعاتی ضروری است؟
  ۴. استفاده منصفانه از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در صفحات وب با رعایت چه نکاتی انجام می‌شود؟
  ۵. آیا حفظ حریم خصوصی مصاحبه‌شونده‌ها در تعامل با اخلاق فناوری اطلاعات در صفحات وب امکان‌پذیر است؟
  ۶. مراکز آرشیوی خارجی و داخلی از کدام استانداردها و دستورالعمل‌ها برای حفظ حق نشر پدیدآورندگان تاریخ شفاهی بهره می‌گیرند؟

پیشینه پژوهش

- از جمله کتاب‌های منتشرشده در زمینه حقوق مالکیت فکری در فضای مجازی و نکات حقوقی مصاحبه‌های تاریخ شفاهی عبارت‌اند از:
- راهنمای تاریخ شفاهی. مری‌کی کویلن و باربارا سامر دلبیو، ترجمه رضا مهاجر؛ مصاحبه و مالکیت فکری. معصومه مبارکیان؛ حقوق مالکیت فکری آفرینش‌های رسانه‌ای. محمدمهدی حسینی؛ *Doing oral history*. دونالد ریچ؛ راهنمای تاریخ شفاهی و قانون. جان نوسیچ‌واندر، ترجمه فرحناز اسماعیل‌زاده؛ مهندسی اینترنت با *TCP/IP*. داگلاس کامر، ترجمه

حسن طاهری؛ نظریه تاریخ شفاهی. لین آبرامز، ترجمه علی فتح علی آشتیانی؛ درآمدی بر تاریخ پژوهی. مایکل استنفورد، ترجمه مسعود صادقی؛ روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. زهره سرمد، عباس بازرگان و الهه حجازی؛ تاریخ شفاهی و جایگاه آن در تاریخ‌نگاری معاصر ایران. مرتضی نورائی و مهدی ابوالحسنی ترقی. *Semantic web services*. شی‌لا، ترن کاو سون، هونگ‌لی زنگ؛ حمایت از حقوق مالکیت فکری در محیط اینترنت. محسن صادقی؛ حقوق مالکیت فکری. علیرضا نوروزی؛ *A brief guide to AACR2 1998 Revision and implications for automated systems*. جین وای‌هس و لین هوارس؛ فرهنگ تطبیقی حقوق مؤلف و کپی‌رایت. ماری کرنو؛ حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای کامپیوتری. امیر صادقی نشاط؛ فناوری‌های نوین ارتباطی در هویت اجتماعی و فرهنگی. مریم روحی؛ و مالکیت فکری. سرراین جاکوب، ترجمه سیدهاشم بیگی.

علاوه بر این، حق مؤلف، حقوق معنوی پدیدآور و مالکیت فکری مرتبط با تاریخ شفاهی در مقالاتی هم بررسی شده است که از آن جمله موارد زیر را می‌توان نام برد:

«حق مؤلف در اینترنت». علی‌رضا اکبری؛ «وب». حمیدرضا جمالی مهموئی؛ «بررسی نقض مالکیت فکری در فضای اینترنت». عبدالرشید رسولی؛ «مالکیت معنوی در عصر الکترونیک». سعید رضایی شریف‌آبادی؛ «بررسی عوامل مؤثر بر نقض حق نشر توسط کاربران اینترنت». سینا سعیدی، حجت‌الله حاجی حسینی؛ «ملاحظات قانونی و اخلاقی در تاریخ شفاهی». لیندا شاپس، ترجمه فرحناز اسماعیل‌زاده؛ «تاریخ شفاهی». محسن کاظمی و هوشنگ خسروبیگی؛ «دسترسی به اطلاعات در کتابخانه‌ها». مانجوناتا، شیوالینگایا؛ «وب پنهان چیست و چه اهمیتی دارد». یزدان منصوریان؛ «Cyber-Teaching in the oral history classroom». رینا بن‌مایور؛ «درآمدی بر نظام حقوقی مصاحبه در تاریخ شفاهی». یعقوب توکلی؛ «فرصت‌ها در خاطره‌نگاری و تاریخ‌نگاری شفاهی انقلاب اسلامی». محسن کاظمی؛ «سیر تحولات حق مؤلف در ایران». شیما پورمحمدی؛ «قوانین و مقررات تاریخ شفاهی». راضیه فرشید؛ «حق مؤلف در اینترنت». علیرضا رستمی گومه؛ «حقوق مصاحبه‌شوندگان در رسانه‌های عمومی». علی‌مراد حیدری؛ «حق مؤلف و استفاده منصفانه در عصر اطلاعات الکترونیکی». سندی نورمن، ترجمه علی‌رضا بهمن‌آبادی؛ «کپی‌رایت و مجوزدهی بین‌المللی». کریستین راس. «اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری». کارل نوردنسترنگ؛ «حمایت از حق مؤلف در فضای سایبر در حقوق ملی و اسناد بین‌المللی». حسین صادقی؛ و «توصیه‌ای برای رهیافت هوشمندانه به مسائل در حال ظهور سیستم‌های مالکیت معنوی». سی نارس داگلاس، ترجمه ابوالفضل نجارزاده‌نوش‌آبادی.

هم‌چنین پایان‌نامه‌هایی هم در زمینه حقوق مالکیت فکری در اینترنت و نکات حقوقی

مصاحبه‌های تاریخ شفاهی تألیف شده‌است که از آن جمله‌اند:

«نقض حقوق مالکیت فکری در فضای سایبر با نگاهی به نظام حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا». آرش قندی؛ «حمایت حقوقی و قراردادی از کپی‌رایت». شادیه نصیری؛ «مقایسه حقوق ایران در مورد مالکیت‌های ادبی و هنری با قانون نمونه سازمان جهانی مالکیت فکری». ابوذ ترخانی؛ «بررسی و نقد مطالعات تاریخ شفاهی در دانشگاه‌های ایران». محسن کاظمی؛ «بررسی نقض مالکیت فکری در فضای اینترنت». عبدالرشید رسولی؛ «حقوق مالکیت فکری با تأکید بر حق تألیف». فاطمه فلاحتی مروت؛ «حقوق مالکیت معنوی از دید سازمان جهانی حقوق مالکیت معنوی و سازمان تجارت جهانی». سیامک عموزیدی؛ و «حقوق مؤلف در ایران و کنوانسیون‌های بین‌المللی». هوشنگ صادقی مقدم.

علاوه بر این برای مطالعات موردی و بگانه‌های اینترنتی منتشرکننده مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، پایگاه‌های زیر بررسی شد:

آرشیو ملی سنگاپور؛ وبگاه دانشگاه هاروارد؛ وبگاه میلر؛ وبگاه ناسا؛ و وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

گفتنی است تاکنون پژوهشی مستقل منتشر نشده‌است که به بررسی نکات حقوقی انتشار مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در فضای مجازی و صفحات وب پردازد و رویکرد پژوهش‌های موجود، براساس سایر منابع کتابی و غیرکتابی بوده‌است. بنابراین نوشتار پیش‌رو می‌تواند برای اشخاص حقیقی و حقوقی، اعم از مؤسسات و سازمان‌های مصمم به انتشار الکترونیک مصاحبه‌ها در فضای مجازی، راهگشا باشد و نکات لازم را درباره این فرایند یادآور شود.

فرضیه‌های پژوهش

- عوامل مرتبط با انتشار برخط مصاحبه‌های تاریخ شفاهی قابل تبیین است؛
- آگاه کردن مصاحبه‌شوندگان به حقوق قانونی‌شان پیش از انجام مصاحبه میسر است؛
- مجریان طرح‌های تاریخ شفاهی می‌توانند پیش از انتشار منابع حاصل از طرح، با ویژگی‌های فضای مجازی در زمینه حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان آشنا شوند؛
- استفاده منصفانه از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در صفحات وب، با رعایت شرایط امکان‌پذیر است؛
- پایبندی به ملاحظات اخلاقی و حفظ حریم خصوصی راویان در فضای مجازی میسر است؛

• مراکز آرشیوی و مؤسسات خارجی، سازوکارهای انتشار مصاحبه‌ها را پیش از انتشار آن‌ها به‌روشنی مشخص می‌کنند و در دسترس کاربران قرار می‌دهند.

تاریخ شفاهی

تاریخ و تاریخ‌نگاری، موضوعی جمعی (اجتماعی) است، ولی مصاحبه درحقیقت، استخراج تجارب فردی است. مورخ شفاهی با سازوکارهای موجود این تجربه فردی را به تجربه جمعی تبدیل می‌کند تا بتواند در قالب تاریخ شفاهی از آن بهره برد. به بیان دیگر، این تجربه جمعی است که می‌تواند پیوندی میان گذشته و آینده برقرار کند. محقق می‌تواند در این مسیر، پژوهش خود را به تجربه جمعی نزدیک و آن را تفسیر و تدوین کند (نورائی و ابوالحسنی ترقی، ۱۳۹۴، ص ۸۴).

مصاحبه در تاریخ شفاهی یکی از ابزارهای گردآوری داده‌های تاریخی است و با کمک آن می‌توان به ارزیابی عمیق‌تر ادراک‌ها، نگرش‌ها، علایق و آرزوهای آزمودنی پرداخت. از سوی دیگر مصاحبه ابزاری است که امکان بررسی موضوع‌های پیچیده، پیگیری پاسخ‌ها یا پیدا کردن علل آن را فراهم می‌کند. مصاحبه در واقع یک روش پژوهش تاریخی برای جمع‌آوری اطلاعات از حافظه افراد سهیم در رخداد‌های تاریخی یا شاهدان عینی آن رخدادهاست. در واقع «مصاحبه برای شناخت بهتر و دقیق‌تر گذشته و استفاده از مواد به‌دست‌آمده از آن در تاریخ‌نگاری انجام می‌شود. این یافته‌های خام گاهی در کنار منابع دیگر معنا پیدا می‌کنند و گاهی نیز مراجعی منحصر به فرد قلمداد می‌شوند؛ به‌ویژه در زمینه برخی از موضوع‌ها و وقایع تاریخ معاصر ایران که منابع قابل استنادی برای آن‌ها وجود ندارد» (سرمد و همکاران، ۱۳۷۶، ص ۱۴۹).

در مطالعات تاریخی، منابع حاصل از تاریخ شفاهی منابع دست‌اول محسوب می‌شوند. این روش پژوهشی در جست‌وجوی اطلاعات مستند شفاهی و ثبت هر نوع تجربه انسانی است که به‌مرور زمان و در پی تغییرات سیاسی و اجتماعی و فرهنگی در خطر نابودی قرار دارد. مورخان، منابع تاریخ شفاهی را در کنار منابع مکتوب، اسناد دولتی، مدارک چاپی و منابع تصویری جزء منابع دست‌اول قرار می‌دهند.

مصاحبه‌های تاریخ شفاهی مکمل یافته‌های تاریخ‌نگاری‌اند، زیرا پیشرفت‌های فنی، به‌ویژه میکروفون و ضبط‌صوت و دوربین باعث شده‌اند تا پژوهش‌گر، هنگام مصاحبه راحت‌تر با منبع خبر ارتباط برقرار کند. این نوع پژوهش تاریخی مورخان را آگاه کرد که به شواهد تاریخی باید رهیافتی انتقادی داشته باشند. پیش از این، به تحلیل مورخ در تاریخ‌نگاری اکتفا می‌شد؛ ولی با این رهیافت، میکروفون و ضبط‌صوت هم به قلم و دفتر یادداشت

تاریخ‌نگاران اضافه شدند. به بیان استنفورد^۱ «منابع تاریخ شفاهی، یافته‌های تاریخ‌نگاری را تکمیل می‌کند، زیرا شواهد تاریخی را به شیوه‌ای معرفی می‌کند که با اسناد و مکتوبات تفاوت دارد و زوایای جدیدی را از تفسیر تاریخی و تحولات مرتبط با آن مطرح می‌کند» (استنفورد، ۱۳۸۶، ص ۲۵۶).

موفقیت تاریخ شفاهی تا بدان‌جا پیش رفته‌است که اکنون جزء رویه‌های عملی امتحان‌شده در حوزه پژوهش به‌شمار می‌آید و نه تنها در تحقیقات تاریخی بلکه در حوزه‌های گسترده‌ای از جمله قوم‌شناسی، مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی، مطالعات بهداشت و درمان، و روان‌شناسی نیز جای خود را باز کرده‌است. تاریخ شفاهی پشت دیوار محیط‌های دانشگاهی محبوس نمانده‌است و به‌عنوان دستاویزی محکمه‌پسند، در قضاوت و رسیدگی‌های حقوقی استفاده می‌شود. حتی پزشکان و افراد مشغول به فعالیت در حرفه‌های پرستاری و مراقبتی نیز از تاریخ شفاهی استفاده می‌کنند. تاریخ شفاهی در قامت ابزاری پژوهشی در پروژه‌های مردمی و آموزشی ظاهر شده‌است.

تاریخ شفاهی هم‌چنین توانسته‌است تا نظریه‌پردازان و عوامل اجرایی رشته‌های گوناگون را با وجود دیدگاه‌های متفاوت به‌هم نزدیک کند. بزرگ‌ترین توفیق تاریخ شفاهی در عرصه علوم انسانی و اجتماعی و بیرون از فضای آکادمیک، همین تأثیر فوق‌العاده سودمند آن است، زیرا طبیعتاً متخصصان هر رشته نظریات تخصصی خود را به این عرصه تزریق می‌کنند. پورتلی^۲ تاریخ شفاهی را این‌گونه توصیف می‌کند: «موجودی دورپرواز و بی‌کرانه و «گونه‌ای مرکب» که به‌شرط انعطاف اندیشه و توجه به رشته‌های گوناگون، از چشمه گوارا و شیرین آن می‌توان تشنگی را رفع کرد» (آبرامز، ۱۳۹۶، ص ۲۸۹).

تاریخ شفاهی در مسیر تکامل خود چند دوره را پیموده‌است. تاریخ شفاهی در دهه چهل میلادی به‌دنبال اختراع ضبط‌صوت، در دانشگاه کلمبیا پدید آمد و اولین مصاحبه را آلن نوینز^۳ در سال ۱۹۴۸م انجام داد. حاصل این مصاحبه‌ها، آرشیو غنی این دانشگاه است. مصاحبه‌های دانشگاه کلمبیا در سال‌های اولیه، بیشتر بر پایهٔ نخبه‌گرایی در زمینه‌های مختلف بود. دورهٔ دوم، از دههٔ شصت تا ۱۹۷۵م را دربر می‌گیرد که به طبقات کارگر، مهاجران و زنان می‌پردازد. انجمن تاریخ شفاهی نیز در سال ۱۹۶۶م شکل گرفت. دورهٔ سوم در دههٔ ۱۹۸۰ میلادی شکل گرفت که اصطلاحاً عصر آرشیوسازی تاریخ شفاهی نام گرفته‌است و دورهٔ آرشیوشدن منابع و استفاده از آن‌ها در انتشارات است. مجلهٔ تاریخ شفاهی در این دوره تأسیس شد و تاریخ شفاهی به دانشگاه‌ها راه یافت (کاظمی و خسروبیگی، ۱۳۹۵، ص ۱۱). دورهٔ چهارم که نیمهٔ اول دههٔ ۱۹۹۰ میلادی را دربر می‌گیرد، عصر رقمی‌سازی منابع تاریخ شفاهی است. در دورهٔ پنجم که تقریباً از نیمهٔ دوم دههٔ ۱۹۹۰ میلادی آغاز شده‌است و تا زمان

1. Stanford, Michael
2. Portelli, Alessandro
3. Allan Nevins

حاضر را دربر می‌گیرد، تاریخ شفاهی جایگاهی بین‌رشته‌ای پیدا کرده‌است و علوم مختلف به تناسب نیاز خود از این رشته بهره‌برداری می‌کنند.

ناگفته نماند که طرح‌های تاریخ شفاهی یکی از مؤثرترین راهکارهای آموزش تاریخ و تشویق به بازنمایی گذشته به نسل‌های گوناگون است؛ به عبارت دیگر «آموزش تاریخ شفاهی می‌تواند از سطح خاطره‌نگاری صرف و ساده از همان دوران کودکی آغاز شود و به برگزاری مصاحبه، گفت‌وگو و دیالوگ‌های رودررو بیانجامد. به عبارتی این اقدام نه تنها تاریخ‌گویی را در خود دارد، بلکه به تدریج از خودسانسوری‌ها و دیگر سانسوری‌ها در عرصه اجتماعی می‌کاهد» (نورائی و ابوالحسنی ترقی، ۱۳۹۴، ص ۴۲).

وب^۱ (شبکه گسترده جهانی)

شبکه گسترده جهانی، نوعی نظام رایانه‌ای است که از تعدادی از خدمات‌دهنده‌های اینترنت تشکیل شده‌است و برای انتقال اسناد قالب‌بندی شده با زبان نشانه‌گذاری فرامتنی (اچ.تی.ام.ال)^۲ از پروتکل انتقال فرامتن (اچ.تی.پی) استفاده می‌کند. «وب به عنوان نظامی رایانه‌ای از معماری کاربر/کارگزار بهره می‌برد. در این نوع معماری، هر رایانه موجود بر روی شبکه، یا خدمت‌گیرنده (کاربر) است یا عرضه‌کننده خدمت (کارگزار). رایانه کاربر، درخواستی به سوی کارگزار ارسال می‌کند و کارگزار پس از پردازش درخواست، پاسخ مقتضی را -که می‌تواند یک صفحه وب باشد- برای کاربر ارسال می‌کند» (منصوریان، ۱۳۸۲، ص ۳۲). اطلاعات موجود بر روی وب شامل انواع داده‌های متنی و غیرمتنی (صدا، تصویر، فیلم، و...) است.

ظهور وب به عنوان منبعی اطلاعاتی، چالش‌ها و فرصت‌هایی را در حوزه اطلاع‌رسانی به همراه آورده‌است. این تحولات، دانش و مهارت اطلاع‌رسانان را به چالش می‌کشد؛ چراکه نه تنها ماهیت منابع اطلاعاتی و نحوه دسترس‌پذیر کردن آن‌ها دستخوش تحول شده، بلکه تعداد و طیف کاربران و نیز رفتار اطلاعاتی آن‌ها نیز از این وضعیت متأثر شده‌است. بنابراین یکی از چالش‌های اصلی پیش‌روی اطلاع‌رسانان، سازمان‌دهی و دسترس‌پذیر کردن اطلاعات وب است. اگرچه «وب عظیم‌ترین خزانه اطلاعاتی جهان است، ولی بسیاری از اطلاعات آن، سازمان‌دهی مطلوبی ندارد و در نتیجه بازیابی آن‌ها با مشکلات بسیاری روبه‌روست» (جمالی مهموئی، ۱۳۸۵، ص ۱۸۲).

گفتنی است وب معنایی را می‌توان فضایی جهانی از جنس محاسبات هوشمند ماشینی تصور کرد که در آن تمامی کتاب‌ها، کتاب‌خانه‌ها، دانش‌ها، دانش‌نامه‌ها و دانشگاه‌ها (پایگاه‌های دانش)^۳ به صورتی معنی‌گرا و با توانایی درک یکدیگر در کنار هم قرار خواهند گرفت. آینده وب به صورتی پیش‌بینی شده‌است که برخلاف وب کنونی فقط برای انسان‌ها

1. World Wide Web
2. Hypertext Mark-up Language (HTML)
3. Hypertext Transfer protocol (HTTP)
4. Knowledge Bases

قابل فهم نباشد، بلکه برای ماشین‌ها نیز قابل پردازش باشد.

شیلا. ای،^۱، ترین کاو^۲ و هونگلی^۳ سه تعریف از وب معنایی عرضه کرده‌اند:

• «پروژه‌ای با هدف ایجاد رسانه‌ای جهانی برای ردوبدل کردن اطلاعات به صورتی که برای کامپیوتر قابل فهم و پردازش باشد؛

• وب معنایی، شبکه‌ای از اطلاعات در مقیاس جهانی است، به نحوی که پردازش آن برای ماشین‌ها به سادگی امکان پذیر است؛

• وب معنایی داده‌های هوشمند وب است که برای ماشین‌ها قابل پردازش است» (Sheila, (A; Tran Cao; Honglei, 2007, p26).

هرچند نزدیکی به تحقق چنین فضایی به پیشرفت‌هایی جدید و کلی‌نگرانه در بسیاری از زمینه‌های مهندسی، ریاضی، هوش مصنوعی، و به ویژه در زبان‌شناسی، فلسفه، و بسیاری از معارف دیگر انسانی محتاج خواهد بود، ولی گام‌های اولیه در این راه برداشته شده است. صفحات وب برای گسترش دانش انسان طراحی شده‌اند. انسان‌ها برای استفاده از وب در کارهایی مانند پیدا کردن معادل ایرلندی کلمه «پوشه»، رزرو کردن یک کتاب از کتابخانه و جست‌وجو برای پایین‌ترین قیمت یک DVD توانایی دارند. به هر حال ماشین‌ها نمی‌توانند تمام این وظایف را بدون دستورالعمل انسان انجام دهند، چراکه صفحات وب طوری طراحی شده‌اند که توسط مردم خوانده شوند، نه ماشین‌ها. وب معنایی چشم‌اندازی از اطلاعات است که ماشین‌ها به آسانی می‌توانند آن را تفسیر کنند. بنابراین ماشین‌ها می‌توانند بسیاری از کارهای خسته‌کننده مانند پیدا کردن، ترکیب کردن، و اقدام کردن را براساس اطلاعات روی وب انجام دهند. وب معنایی، همان‌طور که در ابتدا پیش‌بینی می‌شد، سیستمی است که ماشین‌ها را به کار می‌اندازد که «بفهمند» و به درخواست‌های پیچیده انسان براساس معنای آن پاسخ دهند.

مالکیت فکری در فضای مجازی

ایترنت از همان ابتدای ظهور، بزرگ‌ترین خطر و تهدید برای حق مؤلف معرفی شده، چون سبب بروز مسائلی جدید در مفهوم حق مؤلف شده است. اگر آزادی بیان موجود در ایترنت با وضع قوانین کنترل نشود، حق انحصاری آثار مخلدش می‌شود. به عبارت دیگر، «موضوع کپی‌رایت در حوزه رقمی، با حضور و گسترش استفاده از کامپیوتر و ایترنت شکلی جدی‌تر به خود گرفته است» (نصیری، ۱۳۸۵، ص ۸۴).

در دنیای رقمی و الکترونیک نیز همانند دنیای فیزیکی، روابط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی افراد تابع حقوقی است که نظم‌دهنده این روابط و تضمین‌کننده حقوق اشخاص است. هر چند قواعد سنتی حاکم بر روابط افراد در دنیای ارتباطات غیرالکترونیکی در بسیاری

1. Sheila.A, McIlraith

2. Tran Cao, So

3. Honglei, Zen

از موارد می‌تواند پاسخگوی بسیاری از نیازهای قانونی و اقتضائات حقوقی آن‌ها در دنیای الکترونیکی هم باشد، ولی واقعیت این است که ماهیت ویژه این فضا وضع قوانینی خاص و شفاف را برای آن اقتضا می‌کند (رسولی، ۱۳۹۲، ص ۱۲۶).

بنابراین «از دیدگاه حقوقی، پدیدآورنده یک اثر در فضای مجازی از تمامی حقوق پدیدآورنده اثر در محیط فیزیکی برخوردار است و صرف الکترونیکی شدن اثر حقی از پدیدآورندگان آن ضایع نمی‌کند. هر آنچه در دنیای واقعی قابل حمایت است، در دنیای مجازی نیز از حمایت برخوردار است و الکترونیکی شدن تغییری در حمایت از آن ایجاد نمی‌کند» (قندی، ۱۳۹۳، ص ۱۳).

ویس^۱ و هاوارت^۲، به‌طور کلی پدیدآورندگان پایگاه‌های اطلاعاتی، و نحوه استفاده و ذخیره‌سازی اطلاعات توسط کاربران را در سه سطح طبقه‌بندی می‌کنند:

الف. تسخیر و ذخیره‌سازی درازمدت پایگاه‌ها و انتقال اطلاعات موجود در این پایگاه‌ها به نرم‌افزارهای دیگر، مانند واژه‌پردازها^۳ و صفحه‌گسترده‌ها^۴ برای تفسیر و تغییر آن‌ها و تولید اطلاعات جدید و متفاوت؛

ب. نگهداری درازمدت پایگاه‌های اطلاعاتی برای بهره‌گیری خصوصی یا سازمانی. برای نمونه استفاده از اطلاعات و داده‌های موجود در این پایگاه‌ها برای تولید کالاهای تجاری؛

ج. نسخه‌برداری‌های مکرر و فروش مجدد پایگاه‌ها و محتوای آن‌ها، بدون ذکر نام منبع اصلی (Weih; Howarth, 1988, p147).

«در حال حاضر، عرضه‌کنندگان پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، توافق‌نامه‌های حق مؤلف را به‌طور نیابتی از طرف تولیدکنندگان این نوع پایگاه‌ها امضاء می‌کنند. در این قراردادها معمولاً مجوز استفاده از پایگاه، باتوجه‌به معیارهای سطح الف قید شده‌است، ولی برای استفاده گسترده‌تر باید باتوجه‌به نکات دو سطح دیگر (ب و ج) با پرداخت هزینه‌های اضافی مجوزهای جداگانه‌ای دریافت کرد» (رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۷۶، ص ۲۰). بنابراین اگرچه کنترل خلاف‌کاری‌ها بسیار دشوار و شاید ناممکن باشد، ولی از دیدگاه عرضه‌کنندگان این نوع پایگاه‌های اطلاعاتی، استفاده نامحدود از پایگاه‌ها یا فروش اطلاعات به دیگران، عملی ناممکن و ناقض حق مؤلف محسوب می‌شود.

علاوه‌براین، اخلاق فناوری اطلاعات شاخه‌ای از اخلاق کاربردی است که مؤلفه‌های مهم آن را حریم خصوصی، امنیت، و حقوق مالکیت فکری تشکیل می‌دهند. در واقع این‌گونه می‌توان بیان کرد که بهترین روش برای جلوگیری از جنبه‌های منفی فناوریانه، تکیه بر اخلاقیات است؛ چراکه می‌تواند به‌تدریج در فرهنگ و ارزش‌های مردم رسوخ کند و موجب

1. Weih, Jean
2. Howarth, Lynne
3. Word processors
4. Spreadsheets

کاهش اثرات منفی شود.

دسترسی اشخاص حقیقی و حقوقی به اینترنت و مهارت آن‌ها در استفاده از آن برای جست‌وجو و بارگیری محصولات نرم‌افزاری و هنری، زیاد است و طبق یافته‌ها دسترسی به اینترنت مهم‌ترین عامل رعایت نکردن حقوق مالکیت معنوی است. هویت ناشناس کاربران در فضای مجازی نیز به تشدید این رفتار دامن می‌زند. ضعف مالی اشخاص برای خرید محصولات فکری و ناآگاهی آن‌ها از قوانین مرتبط با حقوق مالکیت فکری هم از عوامل مهم در نقض قانون حق نشر محسوب می‌شود.

اکبری عوامل زیر را درباره عملکرد اینترنت در زمینه حق مؤلف نام می‌برد:

۱. «ارسال و انتقال؛ یک اثر زمانی قادر است با مردم ارتباط برقرار کند که منتقل شده باشد؛ نه زمانی که ارسال شده باشد؛ ولی به محض اینکه ارسال شد، معتبر محسوب می‌شود؛
  ۲. مرور، چالشی بزرگ برای قانون حق مؤلف است. خواندن، تولید دوباره بدون مجوز اثر محسوب نمی‌شود؛ ولی هنگام جست‌وجو در اینترنت نسخه‌ای از مدرک با دسترسی تصادفی در حافظه رایانه قرار می‌گیرد؛
  ۳. نهان‌سازی، ایجاد نسخه‌ای از سند در حافظه رایانه برای تسهیل دستیابی به آن است. این عمل را فراهم‌کننده خدمات اینترنت یا سایر واسطه‌های اینترنت، برای دسترسی سریع به منابع انجام می‌دهند؛
  ۴. اتصال؛ اگر شخصی مستقیم و بدون پیوند از متن سایت دیگر استفاده کند، صاحبان متن حق دارند این عمل را پیگیری کنند؛
  ۵. قالب‌بندی؛ برای طراحی سایت از کدهای HTML استفاده شود» (اکبری، ۱۳۸۵، ص ۱۰۲).
- علاوه بر این، برای رعایت حق نشر در فضای مجازی نکات زیر را هم باید در نظر گرفت:
۱. حمایت مالی دولت از تولیدکنندگان محصولات فکری؛
  ۲. به‌روزر کردن قوانین مرتبط با مالکیت فکری؛
  ۳. ترویج و آموزش قوانین مالکیت فکری در میان مردم؛
  ۴. افزایش آگاهی مردم در زمینه اخلاق فناوری اطلاعات (سعیدی و دیگران، ۱۳۹۲، ص ۳).

انتشار مصاحبه‌ها در اینترنت

بن‌مایور^۱ درباره ابزارهای انتشار منابع در وب این‌گونه می‌گوید: «یکی از ارکان مهم در آموزش و پژوهش، ابزارهای مرتبط با آن است. ابزارهای تحت وب و رقمی امروزی در زمینه آرشیو و نگهداری اطلاعات، توزیع جغرافیایی فراوان، سرعت انتقال، به اشتراک گذاری و ایجاد زمینه تعادل و تعامل و ساده کردن، کمک‌های شایانی کرده‌است. انجمن‌ها و فضای گفت‌وگوی تعاملی نیز بر مزیت محیط وب افزوده‌است» (Benmayor, 2006, p438).

کاربرد رو به افزایش شبکه گسترده جهانی به‌عنوان ابزاری برای انتشار مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، مسائل دیگری را درباره توافق آگاهانه و دسترسی پیش‌روی مورخان قرار داده‌است. موضوع انتشار مصاحبه‌ها در وب، در دهه ۱۹۹۰م در انجمن تاریخ شفاهی^۲ مورد بحث قرار گرفت و بخشی از دستورالعمل‌های ارزیابی به این موضوع اختصاص داده شد. در واقع به این شکل آمده‌است:

«برای استفاده از مصاحبه‌های ضبط‌شده و رونوشت، با توجه به شرایط و روایات راوی، تلاش‌های صادقانه‌ای لازم است. این عبارت درباره مصاحبه‌هایی کاربرد دارد که مجوز انتشار آن‌ها مبهم است.»^۳

انتشار مصاحبه‌ها در صفحات وب و آزاد گذاشتن دسترسی برای کپی و استفاده از سخنان مصاحبه‌شوندگان، از سه دیدگاه زیر قابل بررسی است:

۱. رضایت راوی: وظیفه مصاحبه‌کننده این است که کارکردهای شبکه جهانی، توانایی‌ها و قابلیت‌های آن را برای مصاحبه‌شونده تشریح کند. فرم‌های توافق و مجوز انتشار، باید دربردارنده عباراتی برای قرارداد مصاحبه و رونوشت آن یا محدود کردن انتشار آن در شبکه وب باشد. در واقع باید اجازه انتشار یا عدم انتشار را در زمان انجام مصاحبه و پس از آن، مشخص کنند. براساس دستورالعمل انجمن تاریخ شفاهی، اگر راوی از قابلیت‌های وب اطلاعی نداشته باشد و در فرم توافق آگاهانه یا مجوز بهره‌برداری از مصاحبه، عبارتی مبنی بر محدودیت انتشار مصاحبه در آینده در وب درج نشده باشد؛ لازم است تا مجدداً با راوی یا ورثه او ارتباط برقرار شود و این موضوع پرسیده شود.

۲. محدودیت بخشی از مصاحبه: اگر مصاحبه‌شونده استفاده از قسمتی از مصاحبه را ممنوع اعلام کرده باشد، از بقیه مصاحبه می‌توان بهره‌برداری کرد و آن را در دسترس پژوهش‌گران قرار داد. به‌هر حال نمی‌توان کل مصاحبه را به‌دلیل محدودیت بخش‌هایی از آن، از دسترس خارج کرد؛ به‌عبارت‌دیگر، «در مواردی که مصاحبه‌ها از طرف سازمان‌ها یا مؤسسات دولتی انجام شده باشد، ممکن است دسترسی‌ها و جزئیات مربوط به آن، براساس مصالح، قوانین و محدودیت‌های مجری طرح انجام شود» (Ritchie, 1995, p153).

1. Benmayor, Rina

2. OHA (Oral History Association)

۳. دستورالعمل‌های ارزیابی، انجمن تاریخ شفاهی.

۳. حق کپی‌رایت: مسلماً گذاشتن مصاحبه‌ها در فضای مجازی موجب دسترسی گسترده به آن‌ها می‌شود. در این صورت زمینه نقض کپی‌رایت و سوءاستفاده از سخنان راوی فراهم می‌شود. شاپس^۱ رعایت نکات زیر را از طرف آرشیوها در زمینه حق کپی‌رایت مفید دانسته است:

۳.۱. «اخطار به کاربران برای محدودیت‌هایی که حق کپی‌رایت ایجاد می‌کند؛

۳.۲. کسب اجازه برای نقل قول‌ها؛

۳.۳. ارائه فرم ثبت نام؛

۳.۴. درخواست از کاربر برای تشریح هدفی که از کاربرد مصاحبه دارد» (شاپس،

۱۳۹۵، ص ۱۱۰).

سرویس دهنده اینترنت^۲ شرکتی است که امکان دستیابی به اینترنت و سایر سرویس‌های وب را فراهم می‌کند. این مراکز با عرضه نرم‌افزارهای لازم و یک رمز عبور حفاظت‌شده و یک شماره‌تلفن برای تماس با شبکه، امکان استفاده از اینترنت و مبادله نامه‌های الکترونیکی را در اختیار متقاضیان قرار می‌دهند. کامر^۳ معتقد است که عوامل زیر در انتخاب سرویس دهنده نقشی اساسی ایفا می‌کنند:

۱. امنیت: دارای رویکردهای مناسب امنیتی برای حفاظت از اطلاعات باشد؛

۲. محرمانگی: سیاست تعریف‌شده در زمینه رعایت حریم خصوصی کاربران داشته

باشد؛

۳. سرویس‌ها: عرضه درخواست‌های مدنظر مشتریان؛

۴. قیمت: منطقی بودن هزینه‌های درخواستی سرویس‌ها؛

۵. اعتمادپذیری: فعال بودن سرویس‌های مدنظر و قطع در صورت نیاز؛

۶. پشتیبانی: پاسخگویی مناسب و عرضه خدمات پس از فروش؛

۷. سرعت: دارا بودن سرعت و سهولت در دسترسی به اطلاعات و ارسال فایل‌ها؛

۸. کیفیت: عملکرد مثبت عرضه‌کننده خدمت» (کامر، ۱۳۹۱، ص ۴۰).

براساس مطالب پیش‌گفته این‌طور می‌توان تحلیل کرد که انتشار مصاحبه‌ها به صورت آنلاین در وب نیازی واقعی است، چون احتمال دارد هر نوع نقض حق کپی‌رایتی که برای منابع چاپی رخ می‌دهد، برای منابع مجازی هم پیش بیاید. برطبق قوانین حقوقی ایالات متحده آمریکا، یکی از راهکارهای کلیدی در قانون کپی‌رایت هزاره رقیمی^۴ این است که براساس آن، یک شرکت سرویس دهنده اینترنت ملزم می‌شود که وب‌سایت‌هایی را که انتشار آن‌ها از موارد نقض حق کپی‌رایت است، حذف یا غیرفعال کند. اگر منابع به امانت گذاشته شده باشند، براساس قانون به سرعت باید از سایتی که کپی‌رایت را نقض کرده است، حذف یا

1. Shops, Linda

2. ISP (Internet Service Provider)

3. Camer, Douglas

4. DMCA (Digital Millennium

Copyright Act)

غیرفعال شود. هم‌چنین سوءاستفاده از قانون کپی‌رایت هزارهٔ رقمی در آمریکا، به‌ویژه برای صاحبان وب‌سایت‌های کوچک، به نقض بیشتر کپی‌رایت منجر می‌شود.

استفادهٔ منصفانه از منابع تاریخ شفاهی

چون آرشیوهای آینده به سمت جمع‌آوری، پردازش، و اطلاع‌رسانی از طریق صفحات وب پیش می‌روند، تاریخ شفاهی نیز لازم است تا همانند سایر ابزارهای پژوهشی برای همراهی و همگامی با انقلاب رقمی تلاش کند. در واقع انتشار مصاحبه‌ها به صورت گسترده، از طریق به اشتراک گذاشتن فایل‌های متنی، صوتی و تصویری در اینترنت انجام می‌شود. البته شرط اصلی برای انتشار از طریق وب، رضایت مصاحبه‌شونده و درج رضایتمندی او در فرم توافق آگاهانه است.

گاه پیش می‌آید که مصاحبه‌شونده بخش دسترسی آنلاین به مصاحبه‌اش را امضاء می‌کند، ولی چند سال پس از انتشار مصاحبه و مشاهدهٔ بازخوردها یا احساس خطر دربارهٔ حریم شخصی‌اش، نظرش تغییر می‌کند و می‌خواهد که مصاحبه از دسترس کاربران خارج شود. همین‌طور بعضی از وراث مصاحبه‌شونده از بیان بعضی مطالب توسط راوی ناراحت می‌شوند و درخواست می‌کنند تا مصاحبهٔ آنلاین حذف شود. در این‌گونه مواقع اگر در فرم مجوز مصاحبه آمده باشد که تمام حقوق مصاحبه در زمان دسترسی نداشتن به راوی (مانند مرگ مغزی یا آلزایمر) یا بعد از فوت راوی در اختیار مجری یا متولی انجام مصاحبه قرار می‌گیرد؛ اعتراض وراث و جهةٔ قانونی ندارد، ولی بعضی از مجریان به خواستهٔ وراث احترام می‌گذارند و مصاحبه‌ها را از سایت حذف می‌کنند یا از دسترس خارج می‌کنند.

نوسچ‌واندر^۱ در کتاب راهنمای تاریخ شفاهی و قانون^۲ نحوهٔ «استفادهٔ منصفانه»^۳ از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی را این‌گونه تعریف کرده است: «استفادهٔ منصفانه در اروپا و آمریکا بدین معنا است که مزایای مالکیت فکری مصاحبه‌ها و بهره‌برداری از حق نشر آن، برای کاربردهای آموزشی و پژوهشی، منهای اهداف تجاری و منفعتی باشد. استفاده برای مواردی همچون نقد، گزارش، اخبار، تدریس و پژوهش، جزء استفادهٔ منصفانه تلقی می‌شود. در واقع حتی اگر مصاحبه دانلود شود و به صورت نقل قول برای مقاصد مذکور استفاده شود، از نظر قانونی استفادهٔ منصفانه تلقی می‌شود و مجاز است. برخلاف این، اگر مؤسسه یا سازمان یا شخص حقیقی دیگری مصاحبه‌های اختصاصی بارگذاری شده در سایتی را عیناً با همان فرم و قالب باز نشر کند و از آن بهره‌برداری مادی کند، قانون کپی‌رایت را نقض کرده و از نظر قانونی قابل پیگیری است» (نوسچ‌واندر، زیر چاپ، ص ۴۰).

علاوه‌براین، بعضی مواقع مسئولان سایت‌ها لینک‌های کاربرپسندی ایجاد می‌کنند

1. Neuschwander, John A

2. A Guide to oral history and the law

3. Fair use

که به سرعت از سائیتی به سایت دیگر منتقل می‌شود. در این مواقع، در صورتی که هدف ایجادکننده لینک، بهره‌برداری مستقیم از مزایای مادی باشد یا کاربران را ترغیب کند که قوانین حقوقی درج‌شده بر روی سایت اصلی را نقض کنند، جرم تلقی می‌شود و پیگرد قانونی دارد. لینک مستقیم کاربر را قادر می‌سازد که به‌طور مستقیم به صفحه داخلی سائیتی دیگر برود، بدون اینکه صفحه اصلی آن سایت را مشاهده کند و از قوانین حقوقی مرتبط با آن مطلع شود. به هر حال هدف اشخاص حقیقی یا حقوقی در ایجاد لینک‌های دسترسی، نقشی مهم در تشخیص نقض کپی‌رایت دارد.

هم‌چنین وب‌سایت‌هایی که برای دسترسی به مصاحبه‌ها از قراردادهای استفاده از نرم‌افزار یا محتوای رقمی بهره می‌گیرند، شروط و قوانین وب‌سایت را برای دسترسی به منابع و بهره‌گیری از آن نشان می‌دهند و با پرسیدن سؤالاتی از کاربر، مسیر دسترسی به منابع را مشخص می‌کنند. بدین وسیله به‌طور دقیق و مرحله‌به‌مرحله نحوه استفاده از مصاحبه‌ها نمایش داده می‌شود و موارد نقض کپی‌رایت هشدار داده می‌شود. بنابراین عوامل مؤثر در قانون استفاده منصفانه، در تاریخ شفاهی هم صدق می‌کنند. از جمله این عوامل عبارت‌اند از:

- هدف و چگونگی استفاده از منابع حاصل از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی؛
- ماهیت کار کپی‌رایت و اینکه برای چه اهدافی استفاده شده است؛
- میزان و ماهیت بخش‌های مورد استفاده در ارتباط با اثر مشمول حق نشر به‌عنوان یک

کل؛

➤ ارزش و کاربرد اثر حاصل از استفاده از مصاحبه تاریخ شفاهی؛ یعنی عیناً نباید از مصاحبه کپی‌برداری شده باشد.

موارد اخلاقی مرتبط با انتشار مصاحبه‌های برخط

مورخان و پژوهش‌گران حوزه تاریخ شفاهی از یک طرف با اصول و قواعد اخلاقی حاکم بر این بخش از تاریخ‌نگاری مواجه‌اند و از سوی دیگر با مسائل فرهنگی و اجتماعی خاص محل زندگی خود (کشور) و قوانین جاری آن در تعامل‌اند.

در ایالات متحده آمریکا، سند دولتی در این حوزه «رهنمودهای ارزیابی تاریخ شفاهی» است که ابتدا «انجمن تاریخ شفاهی»^۱ آن را در سال ۱۹۶۸م با عنوان «اهداف و رهنمودها» منتشر کرد. سپس در سال ۱۹۷۹م به نام «ارزیابی رهنمودها» انتشار یافت و در ۱۹۸۹م اصلاح شد و در سال ۲۰۰۰م هم برای اینکه موضوعات جدید را دربر بگیرد، مجدداً بررسی شد.

این دستورالعمل‌ها سندی تاریخی است که براساس فرهنگ و قوانین ایالات متحده

1. OHA

درباره حقوق و دارایی‌های افراد، براساس استانداردهای حرفه‌ای تدوین شده‌است. البته رهنمودهای اخلاقی تنها هنگامی کارسازند که به‌طور دقیق به آن‌ها توجه شود. در آمریکا مسائل حقوقی و اخلاقی اساس دآوری محسوب می‌شوند و سرپیچی از آن‌ها عواقبی جدی به‌دنبال خواهد داشت.

شاپس دو موضوع اخلاقی مهم در تاریخ شفاهی را به‌عنوان کاری آرشیوی بدین صورت تشریح می‌کند: «کسب رضایت آگاهانه‌ی راوی برای مصاحبه و تأمین امنیت برای انتشار قانونی مصاحبه (متن/صوت/تصویر) به‌صورت چاپی و الکترونیکی، دارای اولویت است. در مورد اول، هدف، ایجاد سندی دقیق برای ثبت دائمی است و مورد دوم، مربوط به حق کپی‌رایت و در دسترس قرار دادن مصاحبه برای کاربران است» (شاپس، ۱۳۹۵، ص ۱۰۹). علاوه‌براین، چارچوب اخلاقی‌ای که انجمن تاریخ شفاهی آمریکا توصیف می‌کند، برپایه موارد زیر استوار است:

- «راوی باید با رضایتمندی و طیب خاطر مصاحبه را بپذیرد و از ویژگی‌های مصاحبه تاریخ شفاهی اطلاع کامل داشته باشد؛
  - مصاحبه‌شونده باید به‌طور کامل با اهداف و مقاصد طرح تاریخ شفاهی آشنا شده باشد؛
  - لازم است مصاحبه‌شونده از حقوق قانونی‌اش مطلع شود و از مفاد توافقنامه برای بهره‌برداری از مصاحبه آگاهی یابد؛
  - توضیحات لازم را درباره کاربردهای منابع حاصل از مصاحبه تاریخ شفاهی به مصاحبه‌شونده باید داد؛
  - هر شخص حقیقی یا حقوقی که صاحب محصول نهایی طرح تاریخ شفاهی باشد، برای حفاظت و نگهداری از آن و اطلاع‌رسانی آن، از بالاترین استانداردها باید پیروی کند» (وبگاه انجمن تاریخ شفاهی آمریکا).
- بنابراین در عصر فناوری اطلاعات، هر مصاحبه تاریخ شفاهی که بر روی وب‌سایت جانمایی می‌شود به‌سرعت بازدید می‌شود و در صورت اجازه دانلود یا فیش‌برداری یا نقل قول مستقیم، در پژوهش به آن استناد می‌شود. در بسیاری از موارد که صاحبان وب‌سایت‌ها مصاحبه را بدون ویرایش منتشر می‌کنند، کلمات توهین‌آمیز و افشای حقایق خصوصی راویان مشاهده می‌شود. در واقع دو مورد اصلی در این زمینه وجود دارد:
- الف. هتک حرمت افراد و استفاده غیرمجاز؛ که به شکایت علیه فرد خاطی می‌انجامد. قوانینی که در هتک حرمت آثار چاپی وجود دارد، شامل آثار آنلاین هم می‌شود. پس از اینکه شیوع افترا و عمدی بودن آن ثابت شد به صاحب وب‌سایت و مسئول انتشار هتک حرمت

فرصت داده می‌شود تا موضوع شکایت را از دسترس کاربران خارج کند یا حذف کند. البته در بعضی مواقع بازپس‌گیری و حذف هتک حرمت‌ها پایان حل اختلافات نیست و افراد شاکی ادعای خسارت می‌کنند؛ ولی حذف مطلب در بسیاری از مواقع عامل کاهش‌دهنده اختلافات قلمداد می‌شود.

ب. افشای حقایق خصوصی؛ که این مورد هم به شکایت منجر می‌شود. البته شاکی باید بتواند ثابت کند که اطلاعات مربوط به زندگی خصوصی‌اش، قابل انتشار برای عموم نیست. اینکه گاه مسائل عادی و پیش‌پافتاده زندگی موجب ناراحتی راویان یا وراث آن‌ها می‌شود، از نظر دادگاه و قوانین بین‌المللی پذیرفته نیست؛ بنابراین تشخیص دادگاه برای اثبات وقوع جرم، اولویت اول شناخته می‌شود.

مطالعات موردی

حال پس از تحلیل منابع مکتوب (کتاب و مقاله و پایان‌نامه) در زمینه بررسی مسائل حقوقی انتشار مصاحبه‌ها در فضای مجازی به بررسی قوانین و ضوابط پایگاه‌های اطلاعاتی تعدادی از مراکز آرشیوی خارجی و داخلی‌ای پرداخته می‌شود که در فضای مجازی مصاحبه منتشر می‌کنند.

مرکز ریاست جمهوری میلر

وبسایت مجموعه مرکز ریاست جمهوری میلر آمریکا به شکلی طراحی شده که به مرکزی پژوهشی تبدیل شده است. این وبسایت چهار بخش دارد:

• وبسایت اصلی که اطلاعاتی توصیفی از مجموعه‌های ریاست جمهوری عرضه می‌کند؛

• فهرست سایت‌های مرتبط با این وبسایت؛

• مواد و منابع آموزشی؛

• پروژه میکرو فیلم برای استخراج منابع اصلی از میان مقالات مرتبط با این مجموعه.

بخش‌هایی از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی به صورت صوتی و متنی بر روی سایت جانمایی شده است ولی برای مطالعه کل مصاحبه‌ها، پژوهش‌گران باید به تالار تاریخ شفاهی مؤسسه در دانشگاه ویرجینیا مراجعه کنند و فرم درخواست را تکمیل کنند و در آن متعهد شوند که هنگام استفاده از مصاحبه در پژوهش، تکالیف حقوقی آن را رعایت می‌کنند (وبگاه میلر).

آرشیو ملی سنگاپور

وبسایت آرشیو ملی سنگاپور تعدادی از منابع این مرکز را به صورت الکترونیک منتشر کرده است و همچنین بخش هایی از مصاحبه های تاریخ شفاهی را نیز در فضای این سایت جانمایی کرده است. البته متن کامل مصاحبه ها براساس کاربرگه های فهرست نویسی شده، در اتاق آرشیو مرجع قابل دسترسی است. در این سایت بر رعایت نکات زیر تأکید شده است:

۱. منابع جانمایی شده، به کمک قوانین کپی رایت، علائم تجاری و سایر اشکال حقوق مالکیت فکری محافظت می شوند؛
۲. محتویات وبسایت نباید بدون اجازه کتبی از آرشیو مجدداً بارگذاری شود یا چاپ و منتشر شود یا به سایت های دیگر ارسال شود؛
۳. برای حفظ حریم خصوصی، اطلاعات کاربران در اختیار اشخاص ثالث قرار نمی گیرد (خوش مشرب، ۱۳۹۴، ص ۱۲۴).

دانشگاه هاروارد

در وبسایت کتابخانه دانشگاه هاروارد، دستورالعمل هایی در زمینه استفاده از منابع جانمایی شده است که مصاحبه های تاریخ شفاهی را نیز شامل می شود. بعضی از آن ها به شرح زیر است:

۱. جمع آوری اطلاعات: نرم افزار وب سرور سایت دانشگاه سیاهه ای از آدرس های انحصاری شبکه (IP) که به وبسایت کتابخانه هاروارد دسترسی دارند، تهیه می کند؛ البته این فهرست به طور موقت در حافظه سرور حفظ می شود و پس از مدتی حذف می شود. این اقدام به دلایل زیر انجام می شود:
  - ۱.۱. مشکلات کاربران و نیز مدیران سایت تشخیص داده شود؛
  - ۱.۲. مشخص شود که کاربران از کدام بخش سایت بیشتر استفاده کرده اند؛
  - ۱.۳. کدام یک از مخاطبان از درون شبکه داخلی هاروارد به سایت متصل شده و از اطلاعات آن استفاده کرده اند.

علاوه بر این اطلاعات جست و جوشده کاربران تحلیل می شود و برای خلق محتوای جدید بهره برداری می شود؛ البته نشانی کاربران در اختیار دیگران قرار نمی گیرد و ناشناس باقی می ماند.

۲. حق تکثیر یا نسخه برداری: دانشگاه هاروارد براساس قانون کپی رایت هزاره رقمی نماینده ای را برای پیگیری موارد نقض کپی رایت تعیین کرده است؛ البته این نماینده فقط به گزارش های نقض کپی رایت پاسخگوست و درقبال درخواست های اجازه نسخه برداری

1. <http://hcl.harvard.edu>.

مسئولیتی ندارد. درخواست‌های مربوط به نقض کپی‌رایت باید به صورت مکتوب ارائه شود و شامل یکی از اطلاعات زیر باشد:

۲.۱. امضای فیزیکی یا الکترونیکی صاحب حق نسخه‌برداری یا شخص مجاز به این کار؛

۲.۲. توضیح درباره اینکه کپی‌رایت چگونه نقض شده است؛

۲.۳. شرح چگونگی نقض اطلاعات و دادن توضیحاتی منطقی برای اجازه به باروراد برای پیگیری (وبگاه دانشگاه هاروارد).

تاریخ شفاهی ناسا

در وبسایت ناسا^۱ فهرست کامل مصاحبه‌های انجام شده در اختیار همه کاربران قرار گرفته است. در حال حاضر (۲۰۱۸م) فهرست مصاحبه‌ها تا تاریخ ۳۰ سپتامبر ۲۰۱۶م بر روی وبسایت جانمایی شده است. مراحل انتشار مصاحبه‌ها بر روی این سایت و شرایط استفاده از آن‌ها به شرح زیر است:

- مصاحبه‌ها پس از گفتارنویسی (تبدیل صوت به متن) آرشیو می‌شوند؛
- نسخه‌های دست‌نویس مصاحبه‌ها ابتدا در مجموعه تاریخ شفاهی ناسا آرشیو می‌شوند، سپس لینک دسترسی به آن‌ها در وبسایت ناسا فعال می‌شود تا قابل دسترسی شوند؛

- فایل‌های متنی بعضی از مصاحبه‌ها، به صورت PDF یا صفحات HTML در وبسایت قابل مشاهده است؛

- این صفحات PDF قابلیت تکثیر و کپی‌برداری ندارند و فقط قابلیت مشاهده و فیش‌برداری دارند (وبگاه ناسا).

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سابقه تاریخ شفاهی در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، به اواخر سال ۱۳۷۱ و تأسیس اداره آرشیو شفاهی در مدیریت خدمات آرشیوی در سازمان اسناد ملی ایران بازمی‌گردد. شورای عالی اداری طی مصوبه‌ای در شهریور ۱۳۸۱ سازمان اسناد ملی ایران را با کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ادغام کرد. سال ۱۳۸۵ در تشکیلات جدید سازمان، گروه تاریخ شفاهی به گروه اطلاع‌رسانی منابع دیداری-شنیداری تغییر نام داد و وظیفه اطلاع‌رسانی به این گروه سپرده شد. پس از آن، علاوه بر جمع‌آوری اطلاعات و انجام مصاحبه‌های تاریخ شفاهی تلاش شد تا راهی نوین برای توسعه فعالیت‌های

1. <http://www.jsc.nasa.gov>

تاریخ شفاهی در حوزه اطلاع‌رسانی و چاپ و نشر گشوده شود. از ابتدای شروع مصاحبه‌ها در سال ۱۳۷۲ به اهمیت رعایت نکات حقوقی در مصاحبه‌های تاریخ شفاهی توجه شد. نخستین گام برای رعایت مسائل حقوقی مرتبط با منابع تاریخ شفاهی، اهتمام در تکمیل «پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی» بود. این فرم از سال ۱۳۷۲ تاکنون در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار می‌گیرد تا آن را مطالعه و تکمیل کنند. البته مفاد پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی بعد از تهیه در سال ۱۳۷۲ در سال‌های ۱۳۸۰^۲، ۱۳۸۲^۳ و ۱۳۹۵^۴ بازنگری و اصلاح شده است.

پرسش‌نامه مذکور تا پیش از سال ۱۳۹۵، مواردی نظیر استفاده دانشجویان در پژوهش‌های دانشگاهی، انتشار صوتی و تصویری مصاحبه از رسانه‌های گروهی و انتشار متن مصاحبه به صورت مقاله یا کتاب به صورت چاپی و استفاده نکردن از مصاحبه در مدت حیات راوی را دربر می‌گرفت و شامل اجازه‌ای از مصاحبه‌شونده برای انتشار الکترونیکی مصاحبه‌ها در فضای مجازی (متن/صوت/تصویر) نبود.

سال ۱۳۹۳ از طرف ریاست وقت سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران^۵ دستوری^۶ مبنی بر انتشار همه مصاحبه‌های تاریخ شفاهی دارای مجوز انتشار (مواردی که تا پیش از آن سال در پرسش‌نامه قید شده بود) بر روی درگاه^۷ سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران صادر شد. پس از آن بود که به کسب اجازه و افزودن عنوان انتشار الکترونیکی مصاحبه در اینترنت (درگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران) در پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی توجه شد و این پرسش‌نامه برای این هدف اصلاح شد.

در حال حاضر متن کامل تعدادی از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی سازمان از طریق اینترنت قابل مشاهده است. در زمینه دسترسی به مصاحبه‌های منتشر شده بر روی وب ذکر نکات زیر ضروری است:

- مصاحبه‌ها از زمان تولید، تحت کنترل و نظارت آرشیوی قرار می‌گیرند؛
- اطلاعات کتاب‌شناسی همه مصاحبه‌ها از طریق درگاه سازمان قابل مشاهده است؛
- مصاحبه‌ها پس از گفتارنویسی (تبدیل صوت به متن) مختصری ویرایش می‌شوند؛
- فایل‌های PDF مصاحبه‌ها از طریق کتابخانه دیجیتال سازمان قابل دسترسی است؛
- این صفحات PDF قابلیت تکثیر و کپی برداری ندارند و فقط قابلیت مشاهده و فیش برداری دارند؛
- نام پدیدآورندگان مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، نظیر مصاحبه‌شونده، مصاحبه‌کننده، مجری/متولی (اشخاص حقیقی یا حقوقی)، گفتارنویس، ویراستار اولیه، تایپیست،

۱. پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی، مصوب ۱۳۷۲.
۲. پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی، مصوب ۱۳۸۰.
۳. پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی، مصوب ۱۳۸۲.
۴. پرسش‌نامه چگونگی بهره‌گیری از مصاحبه تاریخ شفاهی، مصوب ۱۳۹۵.
۵. سیدرضا صالحی امیری.
۶. نامه شماره ۲۸۴۰۴، مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۴.
۷. <http://dl.nli.ir/UI/Search/AdvancedSearch.aspx>

نسخه‌خوان و... بر روی صفحات اولیه مصاحبه‌های منتشر شده درج شده‌است (وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران).

یافته‌های پژوهش

مصاحبه در تاریخ شفاهی - به‌عنوان مکمل منابع مکتوب در مطالعات تاریخ معاصر - در جست‌وجوی اطلاعات مستند شفاهی و ثبت تجربه‌های انسانی است. آنچه ماهیت مصاحبه را در تاریخ شفاهی شکل می‌دهد، اهداف ویژه از انجام مصاحبه است. ثبت و ضبط تاریخ شفاهی برای کشف واقعیت است و به درخواست مصاحبه‌کننده و با مطالعه قبلی در زمینه موضوع مدنظر، انجام می‌شود. در واقع هدف از مطالعه پیش از مصاحبه جمع‌آوری اطلاعات برای کمک به مصاحبه‌شونده برای به‌یاد آوردن وقایع و در نتیجه کشف نقاط مبهم کتاب‌ها و اسناد مکتوب است. از سایر اهداف مصاحبه تاریخ شفاهی نکات زیر را می‌توان نام برد: انتقال تجربه؛ ثبت رویدادها؛ انباشت اطلاعات معتبر؛ تمرکززدایی و فرصت‌سازی؛ فهم عمیق‌تر رخدادها؛ به‌سختن آوردن اهل سکوت؛ گسترش منابع؛ انبوه‌سازی موثق داده‌ها؛ و زمینه‌سازی برای رشد و توسعه.

بهره‌مندی از پژوهش‌های مبتنی بر مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در سال‌های اخیر رو به افزایش است و با گسترش نشر الکترونیک و انتشار منابع در فضای مجازی رعایت نکات حقوقی (مادی و معنوی) مرتبط با انتشار مصاحبه‌های تاریخ شفاهی نیز مدنظر قرار گرفته‌است.

یافته‌های پژوهش حاضر عبارت‌اند از:

- ظهور صفحات وب، قوانین مرتبط با حق مؤلف و مالکیت فکری را دستخوش تغییر کرده‌است. رسانه نوینی چون اینترنت، ویژگی‌هایی منحصر به فرد دارد که از آن جمله همگرایی ارتباط جمعی و فردی است. اینترنت رسانه‌ای است که هم ارتباط جمعی در آن جریان دارد و هم ارتباط فردی، بنابراین با چالش‌های حقوقی نوینی در این عرصه مواجه‌ایم.
- از دیدگاه حقوقی، پدیدآورنده یک اثر در فضای مجازی، از تمامی حقوق پدیدآورنده اثر در محیط فیزیکی برخوردار است و صرف الکترونیکی شدن اثر حقی از پدیدآورنده آن ضایع نمی‌کند. هر آنچه در دنیای واقعی قابل حمایت مادی و معنوی است، در دنیای مجازی نیز از حمایت برخوردار است و الکترونیکی شدن خللی در این حمایت ایجاد نمی‌کند.
- لازم است تا مصاحبه‌شونده از همان ابتدای انجام مصاحبه از اهداف طرح تاریخ

شفاهی آگاه شود و مسائل حقوقی به او یادآور شد. مصاحبه‌شوندگانی که برای مصاحبه دعوت می‌شوند، باید منصفانه تمامی ابعاد هر رویداد را منعکس کنند. راوی باید با رضایت‌مندی و طیب خاطر مصاحبه را بپذیرد و از ویژگی‌های مصاحبه‌تاریخ شفاهی اطلاع کامل داشته باشد. آگاهی‌دادن به مصاحبه‌شونده درباره پیامدها و قوانین مربوط به بیان سخنان توهین‌آمیز درباره اشخاص حقیقی یا حقوقی و اطمینان‌دادن به او درباره اینکه فرصت اصلاح، بازبینی یا تغییر صحبت‌هایش را قبل از انتشار خواهد داشت، از جمله نکاتی است که پیش از انتشار الکترونیکی در صفحات مجازی باید به آن توجه شود.

- کسب اجازه از راوی در فرم پرسش‌نامه بهره‌برداری از مصاحبه‌تاریخ شفاهی یا فرم توافق آگاهانه برای انتشار مصاحبه در فضای مجازی (صوت/تصویر/متن) الزامی است. مصاحبه‌شونده این حق را دارد که انتشار بخش‌هایی از مصاحبه‌اش را محدود کند. رعایت محرمانه‌ماندن مصاحبه‌ها و افشانشدن اطلاعات حساسیت‌برانگیز و آگاهی‌بخشی درباره مفاد متنی که قرار است روی وب قرار گیرد، ضروری است.

- رعایت نکات اخلاقی و حفظ حریم خصوصی مصاحبه‌شوندگان در انتشار مصاحبه‌های برخاسته ضروری است. الزامات قانونی به‌تنهایی چارچوبی مناسب برای حمایت از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی ایجاد نمی‌کنند، بلکه لازم است تا مورخان تاریخ شفاهی داوطلبانه با مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های اخلاقی کنار بیایند. لازم است تا مصاحبه‌گران یا مدیران پروژه‌های تاریخ شفاهی، ملاحظات اخلاقی لازم را در نظر داشته باشند و به‌دقت رعایت کنند. در واقع در همه مراحل مصاحبه به نکات اخلاقی باید توجه شود و در طول پروژه هم ادامه یابد؛ یعنی از اولین تماس برای انجام مصاحبه تا حفظ و نگهداری، انتشار و به‌اشتراک گذاشتن یافته‌های حاصل از مصاحبه.

- توجه به حقوق همه پدیدآورندگان در انتشار مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در صفحات وب، به‌نحو شایسته باید مدنظر قرار گیرد. در واقع لازم است تا نام پدیدآورندگان نظیر مصاحبه‌شونده، مصاحبه‌کننده، مجری/متولی (اشخاص حقیقی یا حقوقی)، گفتارنویس، ویراستار اولیه، تایپیست، نسخه‌خوان و... بر روی صفحات اولیه مصاحبه‌های منتشرشده درج شود.

- مجری طرح تاریخ شفاهی پیش از نشر مصاحبه‌ها در فضای مجازی سیاست‌گذاری‌های لازم را باید انجام دهد. در واقع تشکیل کمیته کارشناسی برای تعیین سازوکار مناسب برای در دسترس قرار دادن مصاحبه‌ها ضروری به نظر می‌رسد. همین‌طور متصدیان

انتشار الکترونیک منابع باید با پایگاه‌های داده، کارکردهای اینترنت و فضای مجازی آشنایی داشته باشند.

- نکاتی که کاربران مجازند استفاده کنند باید دقیق در معرض دید آنان قرار گیرد. در این راستا این طور می‌توان استنباط کرد که برای جلوگیری از وقوع تخلفات احتمالی و سوءاستفاده از مصاحبه‌ها و همچنین جلوگیری از هتک حرمت و افشای حقایق خصوصی، توضیحات لازم به بازدیدکنندگان از صفحات وب باید داده شود. در واقع جزئیات میزان استفاده از مصاحبه و چگونگی بهره‌برداری از آن دقیق باید شرح داده شود و به عبارتی کلی در صفحات اصلی سایت مبنی بر استفاده براساس استانداردهای استفاده منصفانه نباید بسنده شود؛ بلکه باید شرح داده شود که استفاده از مصاحبه‌های این وب‌سایت برای اهدافی نظیر نقد، نظر، گزارش، اخبار، تحقیق و پژوهش، جزء استفاده منصفانه تلقی می‌شود و مجاز است. هم‌چنین لازم است تا موارد نقض کپی‌رایت مصاحبه‌ها در فضای مجازی، به‌طور مبسوط برای کاربران مشخص شود تا از وقوع جرائم جلوگیری شود.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

- در راستای پژوهش حاضر و یافته‌های آن، انجام پژوهش‌های زیر پیشنهاد می‌شود:
- تفاوت‌های انتشار مصاحبه‌ها به‌صورت چاپی با انتشار برخط در صفحات وب از نظر رعایت حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان در ایران؛
  - تبیین سازوکار حقوقی مناسب، برای انتشار خروجی‌های چندرسانه‌ای از طرح‌های تاریخ شفاهی؛
  - تفاوت قوانین حقوقی مترتب بر انتشار الکترونیک انواع فرآورده‌های تهیه‌شده از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی؛
  - ویژگی‌های پرسش‌نامه بهره‌برداری از مصاحبه یا فرم توافق آگاهانه برای حفظ حقوق مالکیت فکری؛
  - راه‌های تشویق مجریان و متولیان طرح‌های تاریخ شفاهی در ایران برای انتشار مصاحبه‌ها در فضای مجازی؛
  - نحوه جلب اعتماد پدیدآورندگان آثار تاریخ شفاهی برای انتشار مصاحبه‌ها در صفحات وب.

منبع

کتاب

- آبرامز، لین. (۱۳۹۶). *نظریه تاریخ شفاهی*. (علی فتحعلی آشتیانی، مترجم). تهران: انتشارات سوره مهر.
- استنفورد، مایکل. (۱۳۸۶). *درآمدی بر تاریخ پژوهی*. (مسعود صادقی، مترجم). تهران: دانشگاه امام صادق و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۳۷۶). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: آگه.
- کامر، داگلاس. (۱۳۹۱). *مهندسی اینترنت با TCP/IP*. (حسن طاهری، مترجم). تهران: دانشگاه صنعتی امیرکبیر.
- نورانی، مرتضی؛ ابوالحسنی ترقی، مهدی. (۱۳۹۴). *تاریخ شفاهی و جایگاه آن در تاریخ‌نگاری معاصر ایران (۱۳۵۱-۱۳۸۵ ش)*. تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام.
- نوسچ‌واندر، جان. (زیر چاپ). *راهنمای تاریخ شفاهی و قانون*. (فرحناز اسماعیل‌زاده، مترجم). تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.

مقاله

- اکبری، علی‌رضا. (۱۳۸۵). «حق مؤلف در اینترنت». فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات (کتاب سابق)، دوره ۱۷، شماره ۱ (بهار ۱۳۸۵)، ص ۱۰۰.
- جمالی مهموثی، حمیدرضا. (۱۳۸۵). «وب». در *دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی*. (ج ۲، ص ۱۸۲). (ابراهیم افشار، سروراستار). تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.
- خوش‌مشرّب، سهیلا. (۱۳۹۴). «آرشیو ملی سنگاپور». فصلنامه علمی، تخصصی آرشیو ملی، سال ۱، شماره ۴ (زمستان ۱۳۹۴)، ص ۱۲۴.
- رضایی شریف‌آبادی، سعید. (۱۳۷۶). «مالکیت معنوی در عصر الکترونیک». فصلنامه علمی و پژوهشی *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات* (کتاب سابق)، دوره ۸، شماره ۳ (پائیز ۱۳۷۶).
- سعیدی، سینا؛ حاجی‌حسینی، حجت‌الله؛ سعیدی، صبا. (۱۳۹۲). «بررسی عوامل مؤثر بر نقض حق نشر توسط کاربران اینترنت». فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، دوره ۸، شماره ۲ (تابستان ۱۳۹۲).
- شاپس، لیندا. (۱۳۹۵). «ملاحظات قانونی و اخلاقی در تاریخ شفاهی». (فرحناز اسماعیل‌زاده، مترجم). دوفصلنامه تاریخ شفاهی، سال ۲، شماره ۲ (تابستان ۱۳۹۵).
- کاظمی، محسن؛ خسروبیگی، هوشنگ. (۱۳۹۵). «تاریخ شفاهی». دوفصلنامه تاریخ شفاهی، سال ۲، شماره ۱ (بهار ۱۳۹۵).
- مانجوناتا، ک؛ شیوالینگایا، د. (۱۳۸۵). «دسترسی به اطلاعات در کتابخانه‌ها: روش‌ها و مسائل». فصلنامه پردازش و مدیریت اطلاعات (علوم و فناوری اطلاعات)، دوره ۲۱، شماره ۳ (پائیز ۱۳۸۵)، ص ۱۴۲.

منصوریان، یزدان. (۱۳۸۲). «وب پنهان چیست و چه اهمیتی دارد». *مجله الکترونیکی پژوهشگاه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (نما)*، دوره ۲، بهمن ۱۳۸۲، ص ۳۲.

پایان‌نامه

رسولی، عبدالرشید. (۱۳۹۲). «بررسی نقض مالکیت فکری در فضای اینترنت» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

قندی، آرش. (۱۳۹۳). «نقض حقوق مالکیت فکری در فضای سایبر با نگاهی به نظام حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

نصیری، شادیه. (۱۳۸۵). «حمایت حقوقی و قراردادی از کپی‌رایت» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

منابع اینترنتی

وبگاه انجمن تاریخ شفاهی آمریکا. «مسائل اخلاقی و قانونی مصاحبه‌های تاریخ شفاهی». بازیابی شده در ۱۳ دی ۱۳۹۷، از

<http://www.oralhistory.org/about/do-oral-history>

وبگاه دانشگاه هاروارد. پروژه تاریخ شفاهی دانشگاه هاروارد. بازیابی شده در ۲۰ دی ۱۳۹۶، از

<http://www.harvard.edu/copyright-issue>

وبگاه سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. سامانه کتابخانه و اسناد رقوم ملی. بازیابی شده در ۲۰ دی ۱۳۹۷، از

<http://dl.nlai.ir/UI/Search/AdvancedSearch.aspx>

وبگاه میلر. تاریخ شفاهی میلر - مرکز ریاست جمهوری آمریکا. بازیابی شده در ۲۳ دی ۱۳۹۶، از

<http://presidentialcollections.org>

وبگاه ناسا. تاریخ شفاهی ناسا. بازیابی شده در ۲۰ دی ۱۳۹۶، از

[http://www.jsc.nasa.gov/history/JSC Oral History Project](http://www.jsc.nasa.gov/history/JSC%20Oral%20History%20Project)

منابع لاتین

کتاب

Ritchie, Donald. (1995). *Doing oral history*. New York: Macmillan Publishing Company.

Sheila A, McIlraith; Tran Cao, Son; Honglei, Zeng. (2007). *Semantic web services*. Stanford university.

Weihls, Jean; Howarth, Lynne. (1988). *A brief guide to AACR2, 1988 revision, and implications for automated systems*. Canada: Canadian Library Association.

مقاله

Benmayor, Rina. (2006). "Cyber-Teaching in the oral history classroom". In *The Oral history reader*, (Edited by Robert Perks and Alistair Thomson). New York: Rutledge.

ترجمه منابع به انگلیسی

Resource English translation

Abrams, Lane. (1396/2017). *Theory of Oral History*. (Translator: Ali Fath Ali Ashtiani). Tehran: Soureh Mehr Publications.

Akbari, Alireza. (1385/2006). "Haghe moalef dar Internet". *Journal of National Library Studies and Information Studies*, Spring, 17(1), p 100.

Camer, Douglas. (1391/2012). *Internet engineering with TCP*. (Translator: Hasan Taheri). Tehran: Amirkabir University of Technology.

Candy, Arash. (1393/2014). "Violation of intellectual property rights in cyberspace by looking at the criminal law system of Iran and the United States" (Master's thesis unpublished). Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Jamali Mahmoudi, HamidReza. (1385/ 2006). "the Web". In the Encyclopedia of *Library and Information Science*, (V. 2, p182). (Ibrahim Afshar, Editor). Tehran: National Library and Archives of Iran.

Kazemi, Mohsen; Khosrowbeigi, Hooshang. (1395/2016). "Tarikh Shafahi". *Journal of Oral History*, Spring, 2(1), p11.

Khosh mashrab, Soheila. (1394/2015). "Singapore National Archives". *Journal of National Archives*, Winter, 1(4), p124.

Manjunata, K; Shivalingya, D. (1385/2006). "Access to information in libraries". *Journal of Science and Technology*, Autumn, 21(3), p142.

- Mansourian, Yazdan. (1382/2003). "Web chist va che ahamiati darad". *Nama, Electronic Journal of Iran Scientific Proceedings*, 2, Bahman, p32.
- Nasiri, Shadyee. (1385/2006). "Legal and contractual protection of copyright" (Master's thesis unpublished). Islamic Azad University, Tehran, Iran.
- Neuenschwander, John A. (Subtitles). *A Guide to oral history and the law*. (Translator: Farahnaz Esmaeilzadeh). Tehran: National Library and Archives of Iran.
- Nouraei, Morteza; Abolhasani Tarafi, Mehdi. (1394/2015). *Tarikh Shafahi va Jaygahan dar Tarikhnegari Moasere Iran*. Tehran: Institute of Islamic History.
- Rasuli, Abdul Rashid. (1392/2013). "Investigating Intellectual Property Violations in the Internet Space" (Master's thesis unpublished). Islamic Azad University, Tehran, Iran.
- Reza Sharifabadi, Saeed. (1376/1997). "Malekiate manavi dar Asre Electronic". Quarterly Journal of *National Library Studies and Information Organization*, Autumn, 8(3), p20.
- Saeedi, Sina; Haji Hosseini, Hojatollah. (1392/2013). "Barrasi avamel bar naghze haghe Nashre". Journal of *Ethics in Science and Technology*, Summer, 8(2), p3.
- Sarmed, Zohreh; Bazargan, Abbas; Hejazi, Elahe. (1376/1997). *Raveshaye Tahghighe dar Olome Raftari*. Tehran: Agah.
- Shops, Linda. (1395/2016). "Legal and Ethical Considerations in *Oral History*". (Translator: Farahnaz Esmaeilzadeh). Journal of Oral History, Summer, 2(2), p110.
- Stanford, Michael. (1386/2007). *An Introduction to the History of Research*. (Translator: Massoud Sadeghi). Tehran: Imam Sadegh University and Organization for the Study and Compilation of Humanities Books of Universities (samt).

English Translation of References

Books

- Abrams, Lynn. (1396/2017). "*Nazariye-ye tārix-e šafāhi*" (Oral history theory). Translated by Ali FathaliAshtiani. Tehran: Enteshārāt-e Sure-ye Mehr.[Persian]
- Comer, Douglas. (1391/2012). "*Mohandesi-ye internet baTiSiPi/ĀyPi*" (Internetwork-

- ing with TCP/IP). Translated by Hasan Taheri. Tehran: Danešgāh-e San'ati-ye Amir Kabir (Amir Kabir University of Technology). [Persian]
- McIlraith, Sheila, A.; Son, Tran Cao & Zeng, Honglei. (2007). *Semantic web services*. Stanford university.
- Neuenschwander, John. (forthcoming). "*Rāhnamā-ye tārix-e šafāhi va qānun*" (A guide to oral history and the law). Translated by Farahnaz Esmaelzadeh. Tehran: Sāzmān-e Asnād va Ketābxāne-ye Melli-ye Irān (National Library and Archives of Iran). [Persian]
- Nouraei, Morteza & Abolhasani Taraghi, Mahdi. (1394/2015). "*Tārix-e šafāhi va jāyghāh-e ān dar tārix-negāri-ye mo'āser-e Irān: 1358-1385*" (Oral history and its place in the contemporary historiography: 1979-2006). Tehran: Pažuheškade-ye Tārix-e Eslām (Research Center for Islamic History). [Persian]
- Ritchie, Donald. (1995). *Doing oral history*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Sarmad, Zohreh; Bazargan, Abbas & Hejazi, Elaheh. (1376/1997). "*Raveš-hā-ye tah-qiqlar 'olum-e raftāri*" (Book of research methods in behavioral sciences). Tehran: Āgah. [Persian]
- Stanford, Michael. (1386/2007). "*Darāmadi bar tārix-pāzūhi*" (An introduction to the philosophy of history). Translated by Masoud Sadeghi. Tehran: Dānešgāh-e Emām Sādeq va Sāzmān-e Motālē va Tadvin-e Kotob-e 'Olum-e Ensāni-ye Dānešgāh-hā (Imam Sadeq University and the Organization for Researching and Composing University textbooks in the Humanities (SAMT)). [Persian]
- Weihs, Jean & Howarth, Lynne. (1988). *A brief guide to AACR2, 1988 revision, and implications for automated systems*. Canada: Canadian Library Association.

Articles

- Akbari, Ali Reza. (1385/2006). "Haq-e mo'allem dar internet" (Copyright in internet). *Fal-nāme-ye 'Elmiva Pažuheši-ye Motālē'āt-e Melli-ye Ketābdāri va Sāzmān-dehi-ye Ettelā'āt* (Journal of National Studies on Librarianship and Information Or-

- ganization)(previously "Ketāb". (Book), 17 (1), Spring 2006, p. 100. [Persian]
- Benmayor, Rina. (2006). "Cyber-Teaching in the oral history classroom". In *The Oral history reader*, (Edited by Robert Perks and Alistair Thomson). New York: Rutledge.
- JamaliMahmouei, Hamid Reza. (1385/2006). "Veb" (Web). InEbrahimAfsahr (Ed. in chief). "*Dāyerat al-ma'āref-e ketābdāri va ettelā-resāni*" (Encyclopedia of library and informationservices) (vol. 2) (p. 182). Tehran: Sāzmān-e Asnād va Ketābxāne-ye Melli-ye Irān (Sākmā) (National Library and Archives Organization of Iran). [Persian]
- Kazemi, Mohsen &KhosroBeigi, Houshang. (1395/2016). "*Tārix-e šafāhi*" (Oral history). *Do-Faslnāme-ye Tārix-e Šafāhi*(Iranian Journal of Oral history), 2(1), spring 2016. [Persian]
- KhoshMashrab, Soheila. (1394/2015). "Āršiv-e melli-ye Sangāpur" (National archive of Singapore). *Faslnāme-ye ElmivaPažuheši-yeMotālē'āt-e Melli-ye Ketābdāri va Sāzmān-dehi-ye Ettelā'āt* (Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization) (previously "Ketāb" (Book), 1(4), winter 2015, p. 124. [Persian]
- Manjunatha, K. &Shivalingaiah, D. (1385/2006). "Dastresi be ettelā'āt dar ketābxānehā: Raveš-hā va masā'el" (Information access libraries: Methods and problems). *Faslnāme-ye Pardāzeš va Modiriāt-e Ettelā'āt* ('OlumvaFannāvāri-ye Ettelā'āt) (Iranian Journal of Information Processing and Management (Information Sciences and Technology)), 21(3), fall 2006, p. 142.[Persian]
- Mansourian, Yazdan. (1382/2003). "Veb-e penhān čist va čeah ammiati dārad?" (What is invisible web and why does it matter?). *Majalle-ye Eleķteroniki-ye Pažuhešgāh-e Markaz-e Ettelā'āt va Madārek-e 'Elmi-ye Iran (Namā)* (The Electronic Magazine of the Research Center of Iran Information and Documentation Center), 2, February 2003, p. 32.[Persian]
- Rezaei Sharif Abadi, Saeid. (1376/1997). "Mālekiāt-e ma'navi dar asr-e eleķteronik" (Intellectual property in the electronics age). *Faslnāme-ye ElmivaPažuheši-ye*

Motāle'āt-e Melli-ye Ketābdāri va Sāzmān-dehi-ye Ettelā'āt (Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization) (previously "Ketāb" (Book), 8(3), fall 1997.[Persian]

Saeidi, Sina; Haji Hosseini, Hojjatullah&Saidi, Saba. (1392/2013). "Barresi-ye avāmel-e mo'asser bar naqz-e haq-e našr tvassot-e kārbarān-e internet" (A survey of the effective factors on copyright violations by the internet users). *Fasnāme-ye Axlāq dar 'Olum va Fannāvāri* (Ethics in Science and Technology), summer 2013, 8(2), 52-61.[Persian]

Shops, Linda. (1395/2016). "Molāhezāt-e qanuni va axlāqi dar tārix-e šafāhi" (The handbook of oral history). Translated by FarahnazEsmaeelzadeh. *Do-Fasnāme-ye Tārix-e Šafāhi* (Iranian Oral History), 2(1), spring 2016.[Persian]

Dissertations

Ghandi, Arash. (1393/2014). "*Naqz-e hoquq-e mālekiat-e fekri dar fazā-ye sāiber ba negāhi be nezām-e hoquq-e keifāri-ye Irān va eyālāt-e mottahede-ye Āmrikā*" (The violation of intellectual property rights in cyberspace with an outlook on the criminal law system in Iran and the United States). (Unpublished Masters' thesis). Iran, Tehran: Dānešgāh-e Āzād-e Eslāmi (Islamic Azad University). [Persian]

Nasiri, Shadieh. (1385/2006). "*Hemāyat-e hoquqi va qarārdādi az kopirāit*" (Legal and contractual support of copyright). (Unpublished Masters' thesis). Iran, Tehran: Dānešgāh-e Āzād-e Eslāmi (Islamic Azad University).[Persian]

Rasouli, Abd Al-Rashid. (1392/2013). "*Barresi-ye naqz-e mālekiat-e fekri dar fazā-ye internet*" (A survey of the factors affecting intellectual property violations in the internet space). (Unpublished Masters' thesis). Iran, Tehran: Dānešgāh-e Āzād-e Eslāmi (Islamic Azad University). [Persian]

Digital Sources

"Vebgāh-e anjoman-e tārix-e šafāhi-ye Āmrikā" (Website of the Oral History Association of the United States). "Masāel-e axlāqi va qanuni-ye mosāhebe-hā-ye tārix-e

šafāhi” (Ethical and legal issues of oral history interviews). Retrieved in January 3rd, 2019, from <http://www.oralhistory.org/about/do-oral-history>.

“Vebgāh-e dānešgāh-e Hārvārd” (Harvard University website). “Porože-ye tārix-e šafāhi-ye dānešgāh-e Hārvārd” (Oral history project of Harvard University). Retrieved in January 10th, 2019, from <http://www.harvard.edu/copyright-issue>.

“Vebgāh-e Miler” (Miller center website). “Tārix-e šafvhi-ye Miler-Makaz-e riāsaťomhuri-ye Āmrikā” (Miller oral history-Presidential center of the United States). Retrieved in January 13th, 2019, from <http://presidentialcollections.org>.

“Vebgāh-e Nāsā” (NASA website). “Tārix-e šafvhi-ye Nāsā” (NASA oral history). Retrieved in January 10th, 2019, from [http://www.jsc.nasa.gov/history/JSC Oral History Project](http://www.jsc.nasa.gov/history/JSC%20Oral%20History%20Project).

“Vebgāh-e sāzmān-e asnād va ketābxāne-ye melli-ye jomhuri-ye eslāmi-ye Irān” (Website of the National Library and Archives of Islamic Republic of Iran). “Sāmāne-ye ketābxāne va asnād-e raqumi-ye melli” (National digital library and archive system). Retrieved in January 10th, 2019, from <http://dl.nlai.ir/UI/Search/Advanced-Search.aspx>. [Persian].

